

İSMAILİ HAZARA

TÜRKLERİ

İsmaili Hazara Türkleri

Dr. Yaşar Kalafat

Hazara Türklerinin isim tahlili Hezare'nin Farsça bin anlamına gelişinden yola çıkarak, Hazar ismi; Boylar birliğine katılanların sayına göre adlandırılanlar kapsamına girebilir.

Türkistan'da Hazara'ların kendilerine Azar değişlerinden hareketle Azar – Hazar –Kazar ilişkisinden hareketle askeri – siyasi hadiselerin tesirinde meydana gelenler kapsamında izah edilebilir. Hazaraların yaşadığı Gürcistan ve Karustan bölgelerinden hareketle karla uğraşan bireylerin bölgesi anlamında, hal ve tavır veya hava hadisesini bildiren isim grubunun kapsamına girebilir.[1]

Bize göre Hazara Türkleri, Hazar (Türk Hazar Devletini kuranlar), Azer Türkleri (Bugünkü Azerbaycan Türklerinin bir kısım ataları) ile aynı Türk ailenin fertleridirler. Aile reisleri ise Çuvaş Türkleridir. (Bugün bu aileyi Çuvaşistan Muhtar Türk Cumhuriyeti temsil etmektedir. “Halk inançları konusuna girmeden kısaca değinmek istediğim bir konu var. Tasavvuf Bilginlerine göre Hazara Türkleri'nin Eftalit Türklerinden oldukları ülkelerine daha yüksek daha hayırlı anlamında Afganistan denildiğini, Afrasyap'ın Aftalistan'da yetişmiş İbrahim mertebesinde bir ilahı uyarıcı elçi olduğunu, Afrasyap'ın Afrika, Asya ve Avrupa'da Töre koyucu olarak faaliyette bulunduğunu; ayrıca Hazaralar'ın Azerbaycan ve Hazar Denizinin kuzeyini de kapsayacak alanda yurt tuttuklarını ticaret erbabı bir halk olduklarını, Türk kültürünü Avrupa'ya taşıyan ilk halk olduklarını, Musevi ve İsevi inanç sürelerinden geçtiklerini Hazar denizine Hazarbaycan / Azerbaycan'a ismini Hazara Türklerinin verdiği, uzun boylu hafif çekik, ufak gözlü Fatih Sultan Mehmet tipinde insanlar olduklarını, Fatih'in bir konuşmasında kendisinin Hazara Türkü olduğunu belirttiğini, Aftalistan'ın daha geniş kapsamlı ve daha eski isminin Pakturye olduğunu, Paktürlere ait ülke anlamına geldiğini, bu bölgenin Kandoher'i da kapsamına aldığını, Türk Mitolojisindeki Kantura olayının Kandahar'da geçmiş olabileceğini belirtmektedirler, şeklinde izah etmektedirler.[2]

Afganistan Türklerinin tarihi dağılımı konusunda ise, konunun uzmanı dostumuz Murat Argun'un açıklamalarına göre[3]; Afganistan'da bugüne kadar beş Türk grubu yaşadı ve yaşıyor. Birinci grup Türkler çok eski Türkler. Kim bunlar?**Tukyular Yaftalariler (Eltaliler – Akhunlar), Sakalar ve Karluklar**. Bu Türk grupları kabil ve etrafında yaşıyor. Yani, Kabil'in doğusundan bugünkü Pakistan'ın Peşavar şehrine kadar. Güneyde ise Sistane ve Eyran'a kadar Kandahar, Zavil ve Gazni'de bu Türklerin hâkimiyet bölgesinde idi. Zamanla dili ve rengi değişen bu Türk grupları Hudud-u Alam isimli eserde Halaç Türkleri diye nitelendiriyor. Ve bunlar bugünkü Afganlıların atasıdır diyor. Zaten, Afkan kelimesi de değişmiş manasındadır.

İkinci Türk grubu **Aymak**'lardır. Aymak Türkleri, Fara, Herat, Gur, Badis ile Fayrap vilayetinin dağ bölgesinde Gürcan vilayetinin dağ bölgesinde, Mezar-ı Şerif'te, Samangan'dan Bağlan'da kadar olan bölgede yaşıyorlar ve Farsça konuşuyorlar. Aymaklar dört büyük aşiretten oluşuyor. Bunlar Temuri, Taymani, Cemşidi ve Firus köyüdür. Bu konuda araştırmalar yapan uzmanların genel kanaati ve ortaya koydukları deliller de Aymakların Türk asıllı olduklarını teyit ediyor.

Üçüncü Türk grubu ise **Hazaralardır**. Bunların bir kısmı Tibet asıllıdır. Dayküdi, Dayzengi, Daymirdat ve Daykürler. Bunlar Çin Tibet'inden gelip buralara yerleşmişlerdir. Ama Hazaraların büyük kısmı, yani Hazara Karluk, Hazara Nayman, Hazara Kıpçak, Hazara Tatar, Hazara Türkmen, Hazara Çağatay adıyla anılırlar ve Türk asıllıdır. Bunlarda Farsça'nın içindeki Türkçe kelimelerin oranı çok yüksektir.

Dördüncü grup Türkler **Peştu** dilini konuşanlardır. Bunlar Kandahar'da, Paktiya'da ve Gazne'deki Mogur Türkleri, Karabağ Türkleri, Zavul Türkleri'dir. Kıpçak Türkleri ise Herat'tadır.

Beşinci grup Türkler ise hala **Türkçe** konuşanlardır. Pamir eteklerindeki Bahşan'dan başlayıp da Bağrısı'ye kadar uzanan çok geniş bir bölgede yaşayan bu grubu Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler, Tatarlar, Uygurlar ve Türkmenler oluşturur." şeklindedir.[4] Hazara Türklerine gelince; " Day Zengi, Day Küdi, Day Çopan, Day Mirek, Türkmen, Dargın (Dargun), Oymak, Karlık, Besüt, Kıpçak, Orta

Bulakı, Nayman, Tatar, Kızılbaş, Bayat, Nek Pay, Tay Mani, Kök Çınar, Kağay, Sadat şeklinde bir dağılım gösterirler.

Türkmen: Bunlar Hazaraların en kalabalık boyudur. Hazara Türkmenleri genellikle Parvan, Bağlan, Samangan, Mezari Şerif, Kabil, Bamyan gibi illerde yaşamakta olup çoğu ticaretle uğraşırlar ve Hazaraların en zengin boyudur. Hazara Türkmenleri kendi şivesiyle kendilerine “**Turkmu**” diyorlar. Türkmen boyu değişik soylara ayrılıyor: Nekpay, Şih Ali, Ali Cem, Vahudiçi vb. Türkmenlerin çoğu Şii, bazıları İsmaili ve Sünni’dirler.

Besüt: Besutlar genellikle Gazne, Bağlan, Samangan, Bamyan illerinde yaşamaktadırlar ve hepsi Şii’dirler.

Dargın: Dargın (Dargun) lar en çok Bamyan ve Bağlan’da yaşamaktadırlar. Tarakçı, Daymırdat, Daymirek gibi soylardan oluşmaktadır. Çoğu İsmaili ve Sünni’dirler.

Day Zengi: Zenginler genellikle Vuruzgan ve Bamiyanda yaşamakta olup hepsi Şii’dir.

Day Kündi: Daykündiler Vuruzganda yaşamakta olup hepsi Şii’dir.

Aymak: Aymak (Oymak) lar en çok Gur’da yaşamaktadırlar ve Kunduz Faryab, Herat, Vuruzgan gibi illerde de vardır. Hepsi Sünni’dir.

Karlık: Karlık (Karluk)lar genellikle Bağlan, Samangan, Bamyan gibi illerde yaşamaktadırlar. Kara, Devlet Bek, Setmerde gibi boylardan oluşmaktadır. Sünni ve İsmailidirler.

Tatar: Samangan ve Bağlanda yaşıyorlar. Hepsi Sünni’dir.

Kök Çınar: Bağlan’ın Nahrin ilçesinde yaşarlar ve hepsi Sünni’dir.

Bayat: Bayatlar en çok Gazne’de yaşarlar. Fakat Mezari Şerif, Bağlan ve Kabil’de de vardır. Hepsi Şii’dirler.

Kızılbaş: Kızılbaşlar Türk olmalarına rağmen kendilerine Tacik diyorlar. Herat, Mezari Şerif, Kabil ve Gazne’de yaşarlar. Hepsi Şii’dirler.

Tokluk: Tokluklar Bağlan’ın Duşi ilçesinde yaşarlar. Hepsi Sünni’dirler.

Nayman: En çok Kunduz ve Bamiyanda yaşarlar. Sünni ve İsmailidirler.”[5]

İsmailiye gelince, islamiyetin bu kesiminin izahı;[6]İsmaililer, İsmailiye Şia’nın bir kolu, bir fırkasıdır. Şiilikteki mutediller ile müfritler arasındaki ihtilafın bir ürünüdür. Hz. Ali neslinden 6. imam Hz. Ca’far al –Sadık vefatından sonra vuku bulmuştur. İsmail Cafer’in büyük oğlu ve halefi idi, ihtilaf sonucu hilafet küçük kardeşi Musa’ya geçti. Musa’nın ve varislerinin imametli İsna Aşeriye tarafından hala tanınmaktadır. İsmailiye mezhebinin ihtilalci temellerini Abul Hattab kurmuştur. İsmaililer arasında hilafet devam ederken bu inancın mensuplarından çok büyük ilahiyatçılar görsel felsefi seviyede bir dini akaidi meydana getirdiler. Büyük edebiyatçılar yetiştirdiler. İsmaili akaidin Sünni İslamla pek az münasebeti vardır. **Fikirlerinin çoğu orta şarkın daha eski dinlerinden ve bilhassa yeni eflatuncu felsefeden gelir. Fikirlerin büyük çoğunluğu batındır. Tevil yolu ile ithal edilmiştir.** Batını tabirine İsmaililer sebep olmuştur. Kur’an ve bütün dini ahkâmın iki manası vardır. Biri harfi ve zahiri diğeri yalnız müritlerin bildiği mezacı ve batını manadır. Hz. Ali’nin İsmail yolu ile halefleri olan imamlar ilahi ilhama malik ve hatadan salim olup, salıklarının kendilerine kayıt ve şartsız itaatini isterler. Bayram gibi günleri Astronomi ile hesaplarlar. İslamiyet üzerinde fevkalade fikri terörleri olmuştur. Fatımilerden önce ve sonra da Orta Doğu’da etkili olmuşlardır. Hasan Sabbah, Alamut Kalesi, Haşhaşlar İsmaili tarihinin safhalarını teşkil eder. X asırdaki Rasail İhvan al – Şafa, İsmaililik akait kitabıdır. Ünlü Nasir Husrav İsmaili idi. Müfrit Şiilik, menşelerinden itibaren, memnun olmayan sınıfların mevcut nizama karşı isyanlar ile yakından alakalı oldular. İsmailik uzun süre, gerek içtimai, gerek kavmi bakımından tazyik gören sınıflar ile gayri memnun münevverler üzerinde cazip bir tesir icra etmiştir. İsmaililerin İslami esnaf ve fütüvvet teşkilatlarında rolleri olduğu da gözlenilmektedir. Gizli kalabilen, örgütlenebilen iyi propaganda yapabilen mazlumlara adalet fikri taşıdığını savunan bu fırka dai tipinin de yaratıcısıdır. Dürziler ve Karmailer bu firkanın tezahürüdürler. Selçuklular döneminde Türklerle olan münasebetleri netleşmeye başlar.

İsmaili inançlı Müslüman Hazara Türkleri arasında yoğun bir şekilde gözlenebilen Müslümanlık evveli eski bölge dinleri bu arada Tengricilik – Kamizm izleri onların kültürel kimliklerinin kadim Türk kültürünün devamlılığını gösterir niteliktedir. Yarı göçebe karakterleri Bozkır medeniyetinin zamana uymuş biçimidir. Kam kültü yerini Pir kültüre bırakmıştır. 11 Eylül 2001 olayından sonra Afganistan’da gelişen hadiseler, bölge Türklüğünün Kültürel Kimlik tercihiinde etkili olmuş ve değerlerin öncülük sıralamasını değiştirmiştir. Bölge halkları üzerindeki dini fırka itibar yerini millî yetkiliye bırakmıştır. İsmaili Türklerin tarihten gelen özellikleri mazlum bölge Türklüğü için özel önem arz etmektedir.

Gıjak, kemençe türü bir çalgıdır, düğünde eğlencede çalınır. İsmaili Hazara Türklerinde cem ayini yoktur. Aileden mutlaka bir Gıjak çalan olur. Hz. Ali ile ilgili ilahiler (gazel – beyit) okunur. Babageldi gıjak ustası olup Kayan yöresindedir.

Gıjakla çalınan bu parçaların hepsi Farsçadır. Bunlar daha ziyade İran kaynaklıdır. Bütün Afganistan İsmaililerin lideri olan Seyit Nadir Şah Kayanı Hazaradır ve etnik kesimlerden Tacik ve Peştunlardan da müridi vardır. 50–60 şiir kitabı olan bir şairdir. Tarikat bağları etnik bağların üzerindedir. İç savaşlardan sonra etnik bağlantılar tarikat bağlantıların önüne geçmiştir. Milliyet, dini inancın önüne geçti. Bağlam bölgesi Hazaralarının Sünni veya İsmaili olsun kız alıp verdikleri için dayanışma güçlüdür. Dini şahıs Lider’dir. Pir olmak için ehlibeyt olması şarttır. Pir ölmeden oğullarından Pirlığı birisine miras bırakır, kızlara pirlük geçmez. Onlar Bibi olarak bilinir. Bibi sadece Pirin büyük kızıdır. Onun itibarı vardır. Ona sorular sorulur. Pirin İsmaili olmayan kızının kocası Pir olmaz. Bu ailenin çocukları ana adı ile tanınır. Kız çocukları seyit ehlibeyt olmayan hanım alması çocukları etkilemez. Pir eğitim görse de görmese de pirdir. Bir ailede birden fazla pir olmaz. Pir olacak oğlunu pir, yanından ayırmaz. Genelde bu pir olur ve bazen de pirin kardeşi pir olur. Pir namzedini pir ölümüne yakın açıklar.

Çocuğa isim konulacağı zaman Pir’e gidilir. Çocuğa ilkin ismi verilir, sonra Pir dua okur. Çocuğun kulağına ezan, doğunca ailede okunur. Çocuğun doğduğu yere erkek giremez, ezan evin önünde daha ziyade erkek çocuk için okunur. Kadınlar dışarıya haber verirler. Son zamanlarda silah atılmaya

başlanılmıştır. İsimlerin sonuna muhakkak Ali ismi eklenir. Mehmet Ali, Seyit Ali vs. gibi seyide – Pir'e hediye götürülür. Her İsmaili esasen gelirinin % 10'unu Pir'e verir. Kendisi götürür, uzakta olanlar için Pir'in Halifesi 4–5 kişilik heyet ile dolaşıp paraları toplar. Doğum esnasında Kurban kesilir. Etinden herkes yer.

Sünnette Pirin rolü yoktur. Kurban kesilir, tek bir çocuk sünnet yapılmaz muhakkak yanına eş veya eşler eklenir. **Atabek = Kirve** bir sini bezedir. Üzerine ters çevrilmiş bir sofra konulur. Çocuk bunun üzerine oturtulup sünnet edilir. Sünnetli tepsisini ve yiyecekleri alır gider. Atabek'e ömür boyu saygı duyulur. Her önemli adımda ona sorulur. Sünnet olan kişi Atabek'in kızını alabilir.

Askere giderken, evlenirken, gurbete çıkarken, kan davaları ve diğer anlaşmazlıklarda sorunları Pir çözer. Pir bir kanundur dediği olur. Pir'e eli boş gidilmez.

Komşusunun ölümü anında yaşlı aile ile 3 gün komşular ilgilenir. Pir yakın çevrede sadece aksakalların cenazesine gider. 6. gün kadınlar evi toplayıp yıkamaya başlar. 40 gününde hayrat yapılıp mezara gidilir. Pir'in kırkla ilgisi yoktur.

Pir ölünce çevreden gelebilen bütün halk toplanır, müridi olmayan, Sünni, Şii vs. herkes gelir. Defin ayındır. Pir'in mezarı kutsaldır. Müritler hastası olan her türlü ihtiyaç için Pir'e gidilir. Muhakkak mezarda bir hayvan kesilir. Pir'in mezarında dua edip talepte de bulunurlar. Büyük Pirlerin mezarına para bırakılır. Kadın veya erkek mücavirler bu parayı alırlar. Mücavir yoksa fakir çocuklar alır. Pir mezarının toprağı yenir. Taş yapıştırmak, çaput bağlamak yoktur. Pir'in mezarlığı halkın mezarlığından farklıdır. Pir mezarları kolay ulaşılacak yerlerde olur. Her evin, köyün bir piri olmaz. İsmaili Hazaraların bir tek Piri vardır. Şu anda Pir Seyit Şehnasır'dır. Hapisten çıkıp İngiltere'ye gitmiş Pirligi kardeşi Seyit Mansur yürütmektedir. Pirlerin isimlerinin başına muhakkak **seyit** kelimesi eklenir. Sadece Pirlere 4'e kadar eş alabilirler. Muta nikâhı İsmaili ve Şii Hazaralarda yoktur.

Hacı olmaya Mekke'ye gidilir. Karbelaya pek gidilmez. Hacca gidene Hacı denir. 2–3 defa gidenlere El hac denir. İsmaili Hazaraların dini kitabı Nasır –Kusrev'in (Merli bir Türkmen, Çağrı bey'in başlangıçta Hanefi olan veziri) **Vecidin** isimli eseridir. Caferi Fıkıh'ını tartışmalı irdeleyen bir eserdir.

Burada namaz bahsi olmadığı için Bamyân'dakiler Şii akaidine göre, Semangan Bağlan'daki İsmaililer Sünni akaidine göre namaz kırlarlar.

İsmaili Hazaralardan Bamyândakilerde yerleşik hayat Bağlam ve Semangandakilerde göçebelik çok yaygındır. Bunlarda göçebelik yazın başlar. Hayvancılar Hindukuş dağlarına giderler. Buralara “**Ayaylak** veya **Aylak**” denir. Büyük aile (Hanever)in yaylada bir yeri vardır. Buna “ülke” denir. Yayladaki, konuş çadırın adı Laçık'tir. Azerbaycan'da buna **Alaçık** denir. **Honever**'in başkanı en yaşlı erkek veya en yaşlı kadındır. Bunlara bey, bay veya Mir denir. Bir bayın yetkisidir. Çocuklarını itirazsız evlendirir. Berdel usulü evlilik çok yaygındır.

Hazarlarda tek evlilik vardır. Ancak çocuğu olmayan tekrar evlenebilir. Her zaman söz büyük hanımdadır. İsmaililerde eşini boşamak çok zordur. Boşanmayı ancak Pir yapabilir. Bunlarda Cem yoktur. Cemaat hane vardır. Cemaat hanede dini eğitim yapılır, dua edilir, nikâh kıyılır. Ancak namaz kılınmaz. Namaz ancak camii de kılınır. Cemaat hanenin hemen yanında camii vardır. Ayrıca Ağa Han'ın doğum günü veya imam olduğu zaman kutlama törenlerine gelinir. Cemaat evine ve dışına İsmaililerin bayrağı asılır. Bu bayrak eski Mısır Fatımi'lerin bayrağı olup yeşildir, ortasında kırmızı çizgi vardır.

Babalar evliliklerde kızlarının kanaatini sorar ancak daha ziyade bildiklerini yaparlar. Evlilikte erkeğe alacağı kız konusunda kanaati pek sorulmaz. Bunlarda kız kaçırma yoktur. Kan davasına da pek rastlanılmaz. İsmaililerde Pirin kızını kimse isteyemez. Pir kızını istediğine verir. Verdiği adamda kabullenmek durumundadır.

Teke kati- Koç kati (teke –koç katımı merasimi): Koyun ve Tekelerde doğumun kışa gelmemesi için 5–6 ay evvelinden havalar ısınca koç ve tekeler sürüden alınır. Yaylaya götürülmez. Çiftleşmesinler diye Kışlak'ta saklanırlar. Sonbahar da sürüye bırakılırlar. Bu esnada özel bir tören yapılır. Herkesin sürüsü aynı otlakta bir yerde toplanır. Bol miktarda kavun ve karpuz hayvanlara verilir. Koç ve tekeler iyice yıkanıp temizlenirler. Sonra kırmızı ve yeşil iplikten örülmüş kolyeler ve çanlar hayvanların boynuna bağlanır. Dövüştüklerinde boynuzları kırılmasın diye boynuzlarına yağ sürülür. Ayrıca

boynuzlarına küçük kavun ve karpuzlar takılır. Halka kavun ve karpuz ikram edilir. Yaşlılar toplu halde dua ederler. Dua merasimini imam yönetir, halk âmin der. Koç ve tekeler aniden sürüye bırakılır ve böylece tören biter.

Beslenme Kültürü

Göçer Hazara İsmailerde bol et tüketilir. Yahni, kavurma, kebab, pilav, Şir tava, Şir pirinç, Aş, Deleme yapılır. Kaymala, Kaymısrak, Çelpek, Hacur, Katlama ve Petir pişirilir. **Yahni:** Yapılırken et haşlanır. Sadece içine tuz ve su katılır. **Kavurma:** Hayvani sarı yağ ve kuyruk yağ, soğan katılır. Et su ile pişirilir. **Kebab:** Tandırda veya odun ocağında yapılır. Üzerine tuz atılır. **Pilav:** Kavurmada olduğu gibi yağ kavrulur, soğan eklenir, sonra pirinç konur. Pirinç bir süre kavrulur, sonra hazırlanan pirinç bunun üzerine dökülür. Pirincin pilavı özeldir. Kapağı kapatılarak sonra demlenir. **Şir Tava:** İri pirinç sade haliyle kaynatılır. Sulu olarak pişirilir. Üzerine ayran dökülür. Bir nevi pirinç çorbasıdır **Şir Pirinç:** Sütlaç, iri pirinç kaynatılır, sonra yağda pişirilir, içine bol şeker atılır. Piştikten sonra büyük tabağa alınır. Ortası çukur yapılır. Sarı yağ iyice kaynatıldıktan sonra buraya dökülür, elle pirinç alınır, yağa batırılıp yenir. **Aş:** İki cins aş vardır. Birinci türünde, hamuru boldu çuruk (erişte) kesilir. Suda kaynatılır. Sonra içine yoğurt atılır. **Çemçe** (özel kaşık) ile yenir. Diğer aş ise ince hamur dört köşe kesilir, suda kaynatılıp yenir. **Deleme:** Doğum yapan inek veya koyunun ilk sütü **ağz** ile yapılır. Pişirilip yenir. **Kaymala:** Süt kaynatılır, uzun süre kaynayan sütün üzeri kapatılıp bir yere konur. Sonra kaymaklı süt yemeği olur. Kaşıkla yenir. **Koymusrak:** Yumurta ile un karıştırılıp su da katılıp sıvı hale getirilir. İyice kızartılmış yağ içinde bardağa konularak kahvaltıda yenilir. **Çelpek:** Hamur 3 köşeli kesilip yağda kızartılıp yenir, hayrat günlerinde yapılır. Herkese dağıtılır. **Hacur:** Şekerli ve yağlı hamur küçük dilimler halinde kesilip iki ucu birleştirilip yağ içinde kızartılarak hazırlanıp, çayla yenilir. **Katlama:** Bol yağlı hamur almır kat kat konur. Her katın arasına şeker konur. Büyük yuvarlak halde kazanda kızartılır. Üzerine şeker atılır yenir. **Petir:** Tavada pişirilen yağlı bazen de yumurta ve şeker konulan bir ekmektir. Ekmekler genellikle tandırda pişirilir. Bunlara **nan** denir. Biri yuvarlak biri ince uzun iki tür ekmek vardır. Sebzelerden **Ispilat** denen dağlar da yetişen yabani bir bitki yikanır. Kızartması ve haşlanması olur, buna kıyma konulmaz. **Sözenek** denen yabani dağ bitkilerinin yaprağı Ispilat gibi pişirilir. **Çükrü (eşgin)** veya **Ravaş** kökünden istifade edilen bir bitkidir. Ekşidir,

çiğ yenilir. **Tatrang**'da bu türdendir. Bu ekşi değildir. Ayrıca **Enfüze**, gövdesi ve karnabahara benzeyen bir gülü vardır. Evin işleri başta yemek olmak üzere genç kıza aittir. Genellikle bütün gelinler evlenince baba evine gelir, ancak her oğulun ayrıca bir hanesi olur. Yazlık evleri çadır, kışlık evleri normal evdir. Babanın çadırı büyük olur, oğulların ayrı küçük çadırları ve ayrıca misafir çadırı olur. Misafir çadırına **kaşhane** denir. Evlerdeki misafir odasına da **kaşhane** denir. Ailenin bütün kadın fertleri birlikte günlük işleri yapar, çocuklu ve hamile olanlara pek iş düşmez. Evin iç işlerini tavuklar dâhil kadın takip eder. Dış işleri koyun satımı dâhil erkeğindir. Kadın halı, kilim dokur, kadının izni olur ise erkek satış yapabilir. Kırkım işleri de erkeğe aittir. Kap kaçak daha ziyade kabak oyularak özel pişirilerek yapılır. Hayvanın kafasına geçirilen saman veya arpa kabının adı "**torba**" dır. Yünden örülür. Öküz, eşek ve atın heybesine "**hurçin**" denir. İpten örülür. Un için özel çuval yapılır. Koyun derisinden yapılan yağmuru geçirmeyen bu çuvala "**sanaç**" denir. **Ham**; kuzu ve davar derisinden yapılır, yağ ve peynir için kapatılarak kullanılır. Kurut; yoğurdun suyu alınır yarı katı olur, içine tuz konur. Güneşte tutulur. Küçük toplara dönüştürülür. **Çayla**'da iyice kurutmaya bırakılıp kışın sulandırılıp kullanılır. Ayran ve peynir'in bir cinsi vardır. **Otlu peynir** yapılmaz. Koç ve koyun derisinden "**Yayık**" ve teke ve keçi derisinden "**sendere**" denilen su taşıma kapları yapılır.

Dr. Yaşar Kalafat